

Η θαυματουργή εικόνα της Μητέρας του Χριστού ‘Tikhvinskaya’ – Η ιστορία της και ηθικά προβλήματα που ανέκυψαν κατά τη διάρκεια των εργασιών συντήρησης

Y. Bobrov.

Professor, Saint-Petersburg Academy of Arts

Κατά τις εργασίες συντήρησης και αποκατάστασης που πραγματοποιούνται σε ορισμένα αντικείμενα όπως τα λατρευτικά, ανακύπτουν πάντα ηθικά προβλήματα. Σε μερικές περιπτώσεις τα ζητήματα αυτά έχουν μεγαλύτερη σημασία από την τεχνική της συντήρησης. Οι συντηρητές πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τόσο την πνευματική όσο και την θρησκευτική σημασία αυτών των αντικειμένων ως αναπόσπαστο στοιχείο τους. Τέτοιου είδους πρόκληση αντιμετωπίσαμε κατά τη διάρκεια των εργασιών συντήρησης των φύλλων της θήκης μέσα στην οποία είναι τοποθετημένη η εικόνα της Μητέρας του Χριστού ‘Tikhvinskaya’.

Η απεικόνιση της Παναγίας Οδηγήτριας, της επονομαζόμενης Tikhvinskaya, ανήκει στις πιο σεβαστές εικόνες στη ρώσικη ιστορία. Η εικονογραφία της προέρχεται από τη βυζαντινή εικόνα της Μονής Βλαχερνών στην Κωνσταντινούπολη, όπως όλες οι πρώιμες εικόνες της Παρθένου στη χώρα. Η πρωτότυπη εικόνα αρχικά φυλασσόταν στα Ιεροσόλυμα. Κατά τον 5^ο αιώνα μεταφέρθηκε από την αυτοκράτειρα Ευδοξία στη Κωνσταντινούπολη και τοποθετήθηκε στην εκκλησία των Βλαχερνών, η οποία ανεγέρθηκε για αυτό το λόγο. Το 1383, 70 χρόνια πριν από την πτώση της Κωνσταντινούπολης, η εικόνα (το αντίγραφο της) ως εκ θαύματος «πέταξε» στη Ρωσία και φανερώθηκε σε ψαράδες στη λίμνη Ladoga, όπου μερικά χρόνια αργότερα κτίστηκε το μοναστήρι Tikhvinskaya με τον καθεδρικό της Κοιμήσεως να ανεγείρεται για τη στέγαση της εικόνας. Ο καθεδρικός ξανακτίστηκε και επισκευάστηκε πολλές φορές στο πέρασμα των χρόνων: το 1515, στη δεκαετία του 1560 και του 1620, και τέλος κατά τη διάρκεια του 18^{ου} και 19^{ου} αιώνα.

Λόγω των συνεχών εργασιών και ανακαινίσεων η ιερή εικόνα αποκαταστάθηκε αρκετές φορές και τοποθετήθηκε σε ειδική θήκη. Η εικόνα παρέμεινε στη νοτιοδυτική κολώνα του καθεδρικού έως το 1941. Το Δεκέμβριο του 1941 μεταφέρθηκε από τους Γερμανούς πρώτα στο Pskov και αργότερα, το 1944, στη Ρήγα. Μετά τον πόλεμο η εικόνα της Παρθένου Tikhvinskaya παρέμεινε στις Ηνωμένες Πολιτείες και μόλις πρόσφατα επέστρεψε στον ιστορικό της χώρο. Τα φύλλα της θήκης της εικόνας παρέμειναν στο καθεδρικό της Αγίας Τριάδας στο Pskov από το 1941 έως το

2004. Τέλος, η εικόνα επιστράφηκε πίσω στη Ρωσία και όλα τα κομμάτια συγκεντρώθηκαν στο μοναστήρι Tikhvinskaya.

Η ίδια η εικόνα, λόγω της τεράστιας πνευματικής και ιστορικής της αξίας, δεν έχει υποστεί καμία επέμβαση, είτε αυτή είναι καθαρισμός είτε οποιαδήποτε άλλη εργασία συντήρησης. Την ίδια στιγμή, τα δύο πλευρικά φύλλα με απεικονίσεις των Αρχαγγέλων Μιχαήλ και Γαβριήλ και οι εικόνες που απεικονίζουν τον Άγιο Νικόλαο και το μικρότερο αντίγραφο της Παρθένου Tikhvinskaya, οι οποίες είναι τοποθετημένες σε πλαίσια, χρειάζονταν άμεση συντήρηση από τη πίσω πλευρά λόγω του κινδύνου που εγκυμονεί η κατάσταση διατήρησης. Η έρευνα και οι εργασίες συντήρησης έλαβαν χώρα στην Ακαδημία Τεχνών.

Η σύνθεση στην αρχική της μορφή συνδυάζει πολύτιμα στοιχεία για τις ιστορικές αλλαγές και παρεμβάσεις. Περιλαμβάνει την ασημένια επένδυση με σφυρηλατημένες τις μορφές των Αρχαγγέλων, σε έντονο ανάγλυφο` τη μεταλλική επένδυση της πίσω όψης που καλύπτει τις εικόνες του Αγίου Νικολάου και της Παρθένου, συνδυάζοντας τα πρώιμα μέρη του 16^{ου} αιώνα και τις μεταγενέστερες απομιμήσεις` την ίδια τη ζωγραφική της εικόνας, και το πλαίσιο το οποίο είναι κατασκευασμένο από επιχρυσωμένο κράμα αργύρου και μπρούντζο με μεταλλικές πλάκες που φέρουν εγχάρακτα κείμενα. Τη λατρευτική εικόνα επισκέφτηκε η Ρωσίδα Αυτοκράτειρα Ελισάβετ (κόρη του Πέτρου του Α΄) το 1747 και ο Αυτοκράτορας Παύλος ο Α΄ το 1798, ο οποίος και ανέθεσε τη μεταλλουργική εργασία. Αργότερα, το 1908 και το 1910, το σύμπλεγμα αποκαταστάθηκε από τον Grigori Chirikov (1882 – 1936).

Το θρησκευτικό αυτό αντικείμενο ανήκει στο περιβάλλον της ορθόδοξης λατρείας, η οποία καθορίζει τη συγκεκριμένη μεθοδολογία συντήρησης. Η συντήρηση ανατέθηκε από ιδιώτη χορηγό, και για το λόγο αυτό οι συντηρητές έπρεπε να λάβουν υπόψη τους τις προθέσεις του. Η περίπτωση αυτή δείχνει ότι μόνο η προσωπική επαγγελματική ευθύνη ενός συντηρητή είναι ικανή να φέρει ισορροπία στις αιτιάσεις όλων όσοι πήραν μέρος στη λήψη της απόφασης. Λόγω των δεδομένων συνθηκών οι εργασίες πραγματοποιήθηκαν με βάση την επιλεγμένη μεθοδολογία. Αυτό σημαίνει ότι κάποια 'χοντροκομμένα' τμήματα προγενέστερων επεμβάσεων απομακρύνθηκαν, ενώ κάποια άλλα που χρονολογούνται από την εποχή του Chirikov διατηρήθηκαν. Εκτός από τη στερέωση της ζωγραφικής επιφάνειας αποκαταστάθηκαν κάποια κομμάτια που έλλειπαν. Επιπλέον, οι κληρικοί και ο χορηγός επέβαλαν την αποκατάσταση τμημάτων της επιχρύσωσης του μπρούτζινου πλαισίου.

Καταλήγοντας, ένας λογικός συμβιβασμός στις περιπτώσεις έργων τέχνης που ανήκουν στην Εκκλησία μπορεί να βοηθήσει στην προστασία και διατήρηση των ιστορικών αξιών σύμφωνα με τον επαγγελματικό κώδικα ηθικής.